

Цюпак, І.М. Дитячі садки відомчого типу на території України [Текст] / І.М. Цюпак // Наука, освіта, суспільство очима молодих: матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 17-18 травня 2011 р.) / Рівненський держ. гуманіт. ун-т. – Рівне: РВВ РДГУ. – 2011. – Ч. 1. Психолого-педагогічний напрям – С.125-126.

Дитячі садки відомчого типу на території України

Цюпак Ірина Миколаївна, аспірант
кафедри педагогіки та психології
Херсонського державного університету.

Активність суспільства й держави в напрямку реформування системи сучасного української освіти, необхідність створення ефективних освітніх моделей спонукає дослідників звернутися до порівняння радянського й пострадянського досвіду модернізації освіти другої половини ХХ в. Таке порівняння дозволяє не тільки виявити причини виникнення багатьох проблем, розв'язуваних сьогодні, але й прогнозувати оптимальні шляхи розвитку освіти в майбутньому. Визнаний в усьому світі високий рівень освітніх стандартів радянського часу не дозволяє зневажати досвідом минулого. Саме тому вивчення освітньої політики радянської держави, особливо в зіставленні з політикою, що проводиться в 1990-і рр., представляється актуальним як у науковому, так і практичному плані. Повне заперечення попереднього досвіду часто супроводжується великими втратами й не приносить позитивних результатів.

Початок функціонування дитячих садків відомчого типу на території України припадає на ХХ ст. У 1916 р. педагогічна громадськість звернулася до Міністерства народної освіти з обґрунтованим проханням ввести дошкільне виховання в освіту, однак ніякої допомоги у цій справі вона не отримала.

З приходом до влади більшовиків перших законодавчих актом, який вони видали став декрет “Про заснування Державної комісії з освіти” (1917 р.), мета якого – загальне керівництво народною освітою. Серед відділів державної комісії був визначений “Відділ дошкільного виховання та допомоги дітям” [4, С.6]. Завдяки йому дошкільне виховання офіційно включалося в державну систему народної освіти. У якому вперше визначалися завдання дошкільного виховання: “Ранній розвиток у дитині закладених у ній суспільних і трудових здібностей, усебічний розвиток організму, розуму, волі, самодіяльності” [4, С.326]. Організація та фінансування дошкільних закладів була доручена місцевим, земським і волосним органам самоврядування, тобто була перекладена на місцеві бюджети. Вагоме місце у будівництві нової системи освіти та виховання в Україні відіграла Програма партії, прийнята VII з'їздом РКП(б) у березні 1919 р. Більшовики планували перетворити заклади освіти, у тому числі дитячі садки, у засіб знищення поділу суспільства на класи. Хоча більшовиками й були закладені основи дошкільної системи, метою діяльності дитячих садків поставало виховання громадян соціалістичного суспільства, а не гармонійно розвинутої людини, тобто суспільні інтереси переважали над особистими.

Роки громадянської війни привели до занепаду промисловості та сільського господарства України. У цих умовах більшовицька влада за добу воєнного комунізму (1918-1921 рр.) визнала за основний тип дитячих навчально-виховних установ будинок, що мав обслуговувати безпритульних дітей та напівсиріт з незаможних родин. Крім дитячих будинків, на початку 20-х рр. в Україні діяли ще два типи дошкільних закладів - дитячі осередки, які обслуговували дітей фабрично-заводських робітників, і дитячі садки. У 20-х роках розширенню мережі дитячих дошкільних закладів передувало розширення заходів з охорони жіночої праці на виробництві із метою найбільшого використання праці робітниць [1]. Таким чином виникла необхідність посилити роботу по встановленню тісних контактів дитячих садів із підприємствами та закладами, створення при дитячих садках вечірніх і денних груп, а також дитячих кімнат при робітничих клубах і кооперативних будинках.

Переломним моментом стали 30-ті рр. саме тоді був організований “дошкільний похід”, завдяки реалізації якого значно розширилася мережа дитячих дошкільних закладів. Подібний зріст був пов'язаний зі збільшенням асигнувань на утримання дитячих садків. Крім того будували приміщення для дитячих садків кошти виділяли промислові підприємства, колгоспи, радгоспи, кооперації [1, с.37]. Отже, індустріалізація народного господарства спровокувала зацікавленість промислових підприємств і організацій у розширенні мережі дошкільних закладів, а підвищення темпів виробництва сприяло появі коштів для відкриття при них дитячих садків. У середині 30-х рр. ситуація в економіці й суспільстві стала сприятливою для виникнення дошкільних закладів відомчого типу на території України, а саме створена сучасна промисловість, яка забезпечувала незалежність республіки від імпорту техніки. Отже, до середини 30-х рр. економіка України набрала доволі високі темпи розвитку

Соціокультурні та політичні умови життя стали також сприятливими для виникнення відомчих дитячих садків: зростаючі темпи розвитку промисловості вимагали залучення до виробництва жінок-матерів, що неможливо було здійснити без забезпечення їх дітей дошкільними закладами; партійно-

державний контроль над культурою та духовним життям суспільства також вимагав залучення максимально можливої кількості дітей дошкільного віку до дитячих садків; значна кількість населення працювала на промислових підприємствах, тому створення відомчих дошкільних закладів дозволило б державі охопити системою громадського дошкільного виховання доволі значну частину малюків. Указані процеси призвели до виникнення нового етапу в розвитку системи дошкільних закладів в УРСР. Постанова "Про зміну порядку керівництва дитячими садками" (1936 р.) [1, с.38], передбачала, що господарчим наркоматам і підприємствам передавалися в завідування та безпосереднє керівництво дошкільні заклади, у яких виховувалися діти робочих і службовців. Керівництво дитячими садками перекладалося на адміністрацію підприємства чи закладу, при якому знаходився садок. У веденні відділів народної освіти залишалися дитячі садки, які обслуговували дрібні підприємства та заклади. З цього часу дитячі садки і ясла починають ділитися на два типи відповідно до свого підпорядкування: відомчі та міністерства освіти. Завершальний акорд припадає на 1939 р. – на рік возз'єднання українських земель в одну адміністративно-територіальну одиницю – в Українську Радянську Соціалістичну Республіку з остаточною ухвалою сталих організаційних і методичних основ діяльності закладів дошкільної освіти на наступні п'ятдесят років. Остаточо було закріплено й функції громадського дошкільного виховання, як першої та обов'язкової ланки системи народної освіти [1].

Період II світової війни – 1941-1945 рр. – характеризувався значною руйнацією цілісної мережі дошкільних закладів по всій території України. Велика кількість дітей залишилася без батьків, тому у цей час виникли нові типи дошкільних закладів – дошкільні інтернати та санаторні дитячі садки. Вони стали провідними і найбільш розповсюдженими дошкільними установами.

Паралельно з відродженням промисловості відновлювалася мережа дитячих садків, хоча цей процес відбувався досить повільними темпами. До того ж у системі Наркомосу діяло 52% дитячих садків, а промисловим підприємствам, організаціям, колгоспам і радгоспам належало відповідно 48%. Отже, на момент 1950 р. дошкільні заклади відомчого типу ще не набули свого домінуючого положення з історичних причин. Така ситуація протрималася не довго, вже через 8-10 років відсоток відомчих установ різко зріс і сягнув 79-80% від загальної кількості. Це було пов'язане з прискоренням темпів відродження та розвитку промисловості та сільського господарства, і поліпшення їх фінансових можливостей. Таким чином, відомчі дошкільні заклади пройшли довгий шлях у своєму історичному розвитку. Не дивлячись на те, що вони офіційно з'явилися лише в 1936 р., їх прототипи існували ще у XVII - поч. XX ст., як на території Західної Європи, так і на російських і українських землях [1, с.42].

Отже, виникнення відомчих дошкільних закладів на території України спричинене: швидкими темпами розвитку промислового виробництва; гострою необхідністю у залученні до виробництва жінок-матерів; необхідністю в охопленні партійно-державним контролем духовного життя максимально можливої кількості дітей дошкільного віку; наявністю багатого історичного досвіду роботи дошкільних закладів при підприємствах, товариствах й організаціях; готовністю більшості населення виховувати дітей у дошкільних закладах, тобто згідно з науково обґрунтованими педагогічними принципами. Вказані передумови призвели до виникнення в 1936 р. дошкільних закладів відомчого типу. Складний воєнний і повоєнний час спричинили гальмування розвитку мережі відомчих дитячих садків. Це призвело до того, що до кінця 50-х рр. заклади цього типу не набули свого домінуючого положення на території України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дітківська С.О. Розвиток відомчих дошкільних закладів у Донбасі в кінці 50-х – початку 90-х років : дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К.: 2004. – 185с
2. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа: Сб. док. 1917-1973 гг./ Сост.: А.А. Абакумов, Н.П. Кузин, Ф.И. Пузырев, Л.Ф. Литвинов. – М.: Педагогика, 1974. – 560 с.